

Forfatter: Bang, Herman

Titel: STÆRKEST

Citation: Bang, Herman: "STÆRKEST", i Bang, Herman: *Værker i Mindeudgave*, Gyldendal, 1920-1921, s. 584. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-bang02val-shoot-workid100723.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: *Værker i Mindeudgave*

"TIL GREV MAURICE PROZOR"

STÆRKEST -

Vi sad i "Zoologisk Have", foran Restauranten. De hvide Blomster langs Balustraden lyste i den hældende Dag med en sær og voldsom Skinnen - Blomster faar det Fosforskær mod Uvej - som en Bram af hvid Ild. Foran os, i de store Damme, udspilede Flamingoerne, urolige, de flagrende og lyserøde Vinger, lignende Orkidéer, der havde løftet sig over Vandet og svajede under Vindkast. Og Gribbenes Skrig - naar vi bøjede os frem over vort Bord, kunde vi se dem, i de mørknende Bure, som virrende Skygger, der strakte de nøgne og spøgelselignende Halse - skar som Vridbors Hvin gennem Hornorkestrets Larm og brød den. François Carville, der bestandig (angst, som en Kvinde, foran Uvej) førte sin Haand mekanisk og feberagtigt hen over sin Pande, sagde:

- Hvad er det, de spiller?

- Det er Salome.

Det var Raolo Bratianu, der svarede.

- Hvor Lynene er blege, sagde Francis Ewelyn og flyttede sit grønne Glas.

Der kom et nyt Lyn - kun som et Strejf af Hvidt ned over Birkenes krympende Løv, mens Tigrene, med opspilede Gab, foran det nye Lyn og et nyt, udsendte en gurglende Klage, og Odderen, med sine rindende Øjne, skælvende over det slimede Legeme, jamrede brægende som en Øgle, der havde faaet Mæle.

585

- Hvad er det, de spiller? sagde François Carville igen og bevægede bestandig sine Hænder.

- Det er Salome, sagde Raolo igen og gød bestandig Ægyptercigaretens Røg ud gennem de lukkede Læber, som vilde han opfylde Uvejrets Luft med dens lyseblaa og parrede Slinger.

- Hvor Birkene lyser, sagde Ewelyn og talte sagte.

- Ja, sagde Raolo, mens Løvernes Klager steg op bag deres Gitre, rallende tungt som en Kæmpes Aandedrag, hvem onde Drømme rider:

- Birkene er Aanderne mellem Træer.

- Kom!

Det var François, der raabte halvt og tav igen - mens et bristende Brag brød ned fra den klirrende Himmel, som var alle Jernbures Stænger, raslende, knitrede sammen og styrtede. Og paa én Gang fra alle Jernet og fra alle Damme, fra Hegn og Pytter og fra tusind Skur et Skrig brast frem fra tusind Dyr, fra Bestier og Fugl og Kryb, et Skrig brast frem og spaltedes igen i tusind Lyd, mens Elefanterne skælvende løftede de sitrende Snabler og brølede dump, og Elfenbenstændernes oprakte Dupsko lyste under de flyende Lyn.

Henover Dammene slog de flygtende Flamingoer med de lammede Vinger, og de forfærdede Gribbe dukkede de nøgne Hoveder og slæbte deres Kroppe gennem Burenes Sand.

- Sæt Dem, sagde Raolo haardt, og medens Mu~ sikken bestandig lød med Horntoners døvende Klang, sagde han:

- Hør dog Salome.

Under nye Lyn løftede pludseligt alle de hundrede Ugler deres lydløse Vinger og peb som slagne Rotter piber under Pest - og Kongeørnen faldt, fra Burets Top, faldt gennem Luften, for Vingerne bar den ikke, faldt som noget dødt.

Mens langt borte en Struds klagede som en Hund, der hylar, og Meneliks Løve havde rejst sig i sit Bur, 586 skrækslagen, hængende i Jernet - skarlagentrød, som randt den af Blod.

Vi havde alle tiet.

Saa hørte vi endnu Hjortenes spæde Klynken - da Musikken holdt op.

- Kom, vi vil gaa ind, sagde Ewelyn:

- Nu begynder Regnen.

De første Draaber faldt, tunge, mod Bordets Plade, og vi stod op:

- Kom, Carville, sagde jeg fra Døren.

- Kom, Carville, gentog jeg, og han kom.

Kun Raolo Bratianu blev staaende foran den hvide Hæk og fangede Regnen i sit opadvendte Ansigt, mens Løvernes Stønnen, i den pludselige Stilhed, døde hen som langt henrindende Suk.

Vi satte os i en Krog, og vi bestilte Maden, og den kom, og vi spiste ikke, men glemte Retterne paa vore Tallerkener - mens François Carville, der sad inderst i Krogen, med det meget slanke Legeme trykket sammen næsten til et Bundt, begyndte at tale om Ceylon, besynderlig ophidset (men alle var vi sært hidsede, som om alle disse angstrystede Dyrs Jammer og Skygger havde kaldt alle sammenslyngede Hemmeligheder frem; og de Erindringer, man skyer, og alle Minder, som har svulne Læber, havde de kaldt dem frem af de Moradser, hvor de sover; og de strakte sig, i vor Bevidsthed, som Slanger strækker sig over en sur Flodbred, og lod Tungerne spille i Munden) - François Carville begyndte at tale om Ceylon og Indien og om Buddhaernes Ansigter og Fakirerne, Besværgerne, som lod sig levende begrave.

- Deres Vilje, sagde han (og de hvide Hænder, han holdt trykkede om sit Knæ, syntes endnu hvidere): Deres Vilje dræber deres eget Legeme, dræber det, saa det bliver stift og koldt. Og de trænger ikke til at drage Aande og ikke til nogen Føde og de trænger ikke til Solens Lys.

587

- Ja, ja, jeg har set det, vendte han sig heftigt til Raolo.

- Men jeg tror Dem, svarede Bratianu og smilede mens Herren fra Norden havde drejet sit brune Ansigt og betragtede François Carville ufravendt.

Men François Carville blev ved med sin Fortælling:

- Jeg har set, de blev begravede og at de var som døde - døde, mens de dog levede.

Manden fra Norden bevægede sine Læber:

- Viljen er stærk. Den kan ogsaa dræbe.

- De Døendes Vilje er stærk, sagde Ewelyn (og ogsaa han talte besynderlig hastigt, som kom Ordene uden at han egentlig vilde sige dem og mod hans Vilje):

- Det forklarer alle Spøgelshistorier.

- Spøgelshistorier, sagde Raolo: hvorledes mener De?

- Jo, svarede Ewelyn, og han sad nu næsten som Carville før: Varsler - Varsler for Eksempel, de kan være skabte af en Døendes Vilje - af hans Tanke. Tankens Kraft vokser, idet den skal sprænges.

Han tav et Øjeblik, før han atter talte paa samme Maade:

- Min døende Moder paatvang andre sin Tanke - overvandt Rummet - tre Mil, i en Afstand af tre Mil meddelte hun sig til sine Venner ...

- Saá de hende? sagde Carville, og hans Stemme lød, som var der i den lyse Restaurant ganske mørkt og Nat.

- Nej, svarede Ewelyn: det er det underlige ... Men jeg tænker tit, at de hemmelige Bølger, som er Tankerne - de hemmelige Traade, som er vore Tanker, de viltres paa Vejen ind i andre Bølger og i andre Traade, og saa naa'r de forvanskede frem til deres Maal, til den, der tænkes paa - - men frem naa'r de ...

- Men egentlig, sagde Ewelyn (og hans Øjne saá, fraværende, op mod Salens elektriske Krone) kommer dette slet ikke Sagen ved, og det var blot noget, jeg tænkte paa ...

588

- For min Moders Tanke meddelte sig ganske kendeligt i den Melodi.

- Men fortæltsaa, sagde Raolo og stødte sit Glas mod Bordet. Ewelyn sagde:

- Der er kun lidt at fortælle. Der er kun det: da min Moder døde - der stod et Stueorgel ved hendes Seng, et lille Stueorgel lige ved Sengen, og lige før hun døde, kun nogle Minutter før, bad hun min Søster spille en Salme, en Salme, hun altid havde elsket ... Jeg sad ved Sengen med hendes Haand i min Hænder. Det var som Kulden gled ned fra hendes Arm over hendes stivnende Haand. Saa bevægede hun sine Fingre ganske lidt, og hun vilde slaa Øjnene op - da var de brustne ...

- Hvad vil Du?

- hvad vil Du?

hviskede jeg tæt ved hendes Mund.

- Hils ogsaa paa Roch Hill, hviskede hun og vilde løfte sine Arme og kunde det ikke mer.

- Paa Roch Hill boede vore bedste Venner.

Det var tre Mil derfra ... De sad alle ved Frokosten. De havde talt om ligegyldige Ting - om Vinden og Vejret. Da de paa én Gang og alle hørte tre, fire Toner, høje, fulde Toner, Orgeltoner klinge, glide gennem Stuen - Tonerne af Salmen ... og dø hen ...

... Saa sagde Husfruen:

- Nu døde Mrs. Ewelyn ...

- Og de vidste, at hun var død. Ewelyn tav igen og ingen af os talte, før han atter sagde:

- Hun havde faaet bragt dem sin Hilsen, hun havde paatvunget dem sin sidste Tanke - men gennem Tonerne.

François Carville nikkede, mens Ewelyn et Øjeblik havde lukket sine Øjne:

- Hvor der er meget, som vi ikke véd, sagde han.

589

Herren fra Norden saá frem foran sig med det samme stirrende Blik:

- Ja, Menneskets Vilje er stærk, sagde han. Mens Raolo Bratianu sagde:

- Man behøver ikke at være døende for at kunne "varsle" ...

- Hvad mener De? spurgte François Carville med en underlig sky Bevægelse, som om han frygtede en ny Hemmelighed.

Raolo Bratianu svarede:

- Jeg mener, at jeg havde en Ven - nu er han død, for to Aar siden, han blev kun syv og tyve Aar - han kunde, naar han vilde, vise sig for sine Venner ...

Jeg gav mig til at le:

- Naa, Raolo, Rumænerne har nu en kraftig Fantasi ...

- Han kunde vise sig, gentog Raolo og vendte sig mod mig: Naar han tvang al sin Evne og sad, sammenkrøben, fremskudt - for saadan maatte han sidde - og stirrede lige, skarpt, ud i Luften, som paa dens Ansigt, paa hvem han tænkte - - naar han sad saadan

- kunde han vise sig for den, han tænkte paa. Jeg selv er vaagnet, vaagnet midt om Natten, og naar jeg slog Øjnene op, har han staaet ved min Seng, ved Fodenden - lyslevende, saa levende som han gik og stod ...

- Og næste Dag, naar vi mødtes paa Kaféen, kunde han sige til mig, leende, af fuld Hals:

- Naa, Du saá mig nok iaftes? Jeg tænkte paa Dig. Raolo Bratianu tav et Øjeblik og sagde saa med en lidt forandret Stemme:

- Men det var kun for sine Venner, han kunde fremtvinge sit eget Billede. Fremmede kunde han ikke naa.

Vi tav alle, til François Carville sagde lige paa én Gang og med sin blege Stemme (men Himlen véd, ad

hvilken Tankens Vej han var kommen derhen):

590

- Hvordan døde han?
- Døde han? sagde Raolo forbavset.
- Han styrtede med sin Bil.
- Se, sagde Carville og fo'r halvt op: det lyner igen.

- Ja-

- Vi saá alle ud gennem Vinduerne, hvor et Par hvide Lyn og atter ét flød ned mellem Birkene, mens Flamingoerne med blaffende Vinger jog hen gennem Dammen - skinnende, med strakte Halse, som blege Spøgelser af Fugle ...

- Hør, hvor Uglerne synger, sagde Bratianu og smilede igen.

Gribbene skreg, virrende med deres ribbede Halse, aabnende Svælgene, lige ind mod Lynene, mens Uglerne, ubevægelige og med de gule Øjne opspilede, peb sagte.

- Kom, lad os gaa hjem, sagde Carville: Hvorfor gik vi ogsaa herhen? Raolo Bratianu lo:

- For at se, sagde han.

Men Herren fra Norden havde vistnok intet hørt og var kun forbleven begravet inde i sin egen Tanke. Han sagde og stirrede bestandig frem for sig:

- Ja, Viljen er stærk. Den kan ogsaa dræbe. Raolo Bratianu svarede:

- Det er anden Gang, De si'er det. Han lo:

- De si'er det som et Omkvæd - et Omkvæd i en Ballade.

Der kom et Glimt i Nordboens Øjne:

- Maaske, sagde han, thi min Vilje blev Morder. Vi havde alle vendt os mod Manden fra Norden.

- Hvad er det, De si'er? sagde Carville. Nordboen svarede kun uden at røre sig:

- At min Vilje en Gang sejrede og dræbte. Og Mindet om det er det uudholdeligste Minde i mit Liv.

- Thi Mordet var overlagt.

- Hør nu, sagde Ewelyn og gjorde en Bevægelse som for at tage i Nordboens Arm; mens Carville, helt trykket ind i sin Krog, stirrede Nordboen ind i Ansigtet, og Raolo, med let sammenknebne Øjne, smilede frem til sin Cigarets sammenslyngede Slinger. Nordboen sagde:

- Ja, jeg vidste, jeg vilde slaa ihjel og jeg slog ihjel ...

Raolo Bratianu smilede bestandig til de blaa Slinger:

- Naa, bedste Ven, det er den Slags Ting, man bilder sig ind bagefter og laver sammen for sig selv i Nætter, hvor man ikke kan sove.

Nordboen havde flyttet sig. Strakt frem over Bordet støttede han Hovedet i begge sine Hænder:

- De kan, selv dømm, sagde han. Men min Historie er lang.

Jeg havde vendt mit Ansigt mod Vinduerne. Lynene gød sig endnu bestandig frem over Træerne, mens Regnen faldt saa voldsomt og tæt, at den dækkede alt udenfor Ruderne næsten som med en Væg.

Nordboen, der sad i samme Stilling, med Hagen mod de knyttede Hænder (jeg havde aldrig før lagt Mærke til, at der var saa megen Styrke i hans Hænder) sagde:

- Det var i Paris. Det Aar vi paa Theatrene iscenesatte saa mange nordiske Skuespil. Jeg var jo paa en Maade deres Leder. Ansvar, ved Hvervet var tungt. Jeg havde Ansvar, overfor alle og i Ryggen ingen - uden alle dem, der vilde falde over mig, hvis jeg greb fejl- Jeg siger det ikke for at forstørre, hvad jeg udrettede, men for at De kan forstaa min Sindsstemning og gøre Dem Omstændighederne klare, de

Omstændigheder, under hvilke jeg (Nordboen tav et Sekund) under hvilke jeg altsaa - handlede.

- Jeg havde alle at forsvare, og til at forsvare mig, hvis jeg snublede - ingen. Det var altsaa Stillingen.

- Desuden var Forsvarsmidlerne smaa. Hvis Digterværkerne var de største, var Skuespillerne uøvede og unge. Theatret var fattigt. Publikum var uroligt og mistroisk.

592

- Saadan var det.

Nordboen tav et Øjeblik og jeg sagde:

- Jeg har hørt lidt derom.

Herren fra Norden skiftede Stilling og foldede Hænderne om sine Knæ:

- Det var saa "Over Evne", vi skulde opføre.

- Det var af alle vore Skuespil det vanskeligste, og det kunde bringe den største Sejr. De tørreste Sind hungre mest efter Regn, og Vantroen tørster hedest efter Underet.

- Men hvordan skulde man finde Skuespillere? Jeg var allerede blevet vant til at føre dem ind i et andet Folks Forestillinger. Men her skulde de føres ind i en helt anden Verden. Naa, tilsidst havde vi faaet samlet dem. Kun en Elias havde vi ikke. Husker De ham? Det er Sangs Søn. Han, "hvis Klæder brænder ham", han, den mest længselsfulde og af alle Vantro den mest troende. Jo, jo, De husker ham nok, det er ham, der i anden Del sprænger Kapitalens Sal som den fortvivlet troende, han er blevet. Maaske er han Dramaets vigtigste Person. Han er i hvert Fald dets farligste. Det vidste jeg, og vi havde ham ikke. Vi havde prøvet ti Elever og tyve Elever fra Konservatoriet. De var umulige. Vi havde prøvet ti Elskere og tyve Elskere fra Paris og Forstæder og fra Versailles. De var ligesaa umulige og forstod ikke en Stivelse. Og vi maatte opgive det, opgive det Hele, hvis vi ikke fandt en Elias.

Manden fra Norden holdt inde et Øjeblik, som maatte han tage Vejret:

- Saa sagde Direktøren en Dag og bed Tænderne ned i sin tynde Læbe:

- Vi maa prøve Crangier.

- Hvem er Crangier? spurgte jeg.

- Det er en Elev, svarede Direktøren: Men han maa altsaa spille Rollen.

- Men hvorfor prøver vi dog ham saa sent?

- Fordi han er umulig - og Direktøren sparkede 593 med sine lange Ben, som han plejede, naár det Hele var ved at slaa sammen om ham -:

- Han er umulig. Men De maa altsaa afrette ham. Og han har det i Kroppen.

- Hvor gammel er han? spurgte jeg.

- Han er vel en og tyve Aar eller to og tyve - hvad véd jeg!

- Og han har sagtens aldrig spillet Komædie? indskød jeg.

Direktøren lo:

- Nej, men nu faar De ham at se imorgen.

- Næste Formiddag, da jeg kom ind i Direktionens Kontor, stod der, ved Døren, et ungt Menneske. Han stod lige ved Døren. Jeg troede, det var et Bud fra en Forretning og lagde ikke Mærke til andet end at han var urimelig mager. Jeg satte mig til at læse Breve, da Direktøren kom ind og Budet, han stadig stod der ...

- Naa, Godmorgen, sagde Direktøren og (jeg husker det godt) han sagde en hel Del saadan som en Mand, der er genert og forlegen, før han slog lidt ud med sin Haand derhen mod Døren, mod Budet:

- Ja, sagde han: det er altsaa Hr. Crangier.

- Jeg havde drejet mig:

- Det - det var Hr. Crangier, det var Elias.

- Budet var Elias.

- Jeg vilde have sagt noget - men jeg standsede: Stakkelt, hvor forskrækket han dog så ud. Han havde meget store Øjne (han sulter, sagde jeg til mig selv) og hans Hals var saa tynd som hos en Fugl eller hos en Olding. Nej, saa skræmte har jeg aldrig set et Par Øjne og et Par Hænder ...

- Det er Hr. Crangier? sagde jeg kun.

Mens han, Budet, blev ved at kramme om sin elendige Filthat, som jeg er vis paa, man kunde se igennem, og Direktøren sagde:

- Nu taler De altsaa med Crangier, Kære. Rollen kan han.

- Og Direktøren gik og vi, vi andre to blev alene 594 og jeg bad Mennesket tage Plads. (Ja, jeg fortæller det saa omstændeligt, lige fra Begyndelsen saa omstændeligt, for at De overhovedet skal kunne forstaa det Hele og hvem - hvem det var, jeg kom til at slaa ihjel). Han satte sig lige over for mig, ude, yderst paa Kanten af en Stol (ja, de Øjne sulter, sagde jeg igen til mig selv), og jeg spurgte ham:

- De har altsaa aldrig før spillet Komædie?

- Jo, min Herre.

- Hvor?

- I Provinserne?

- Hvor i Provinserne?

- Ved Selskaber.

- Det var som skjalv han ved hvert Ord, skjalv, saa Ordene blev slet ikke Ord, men bare en Gurglen, der klemte sig ud af hans magre Hals.

Og pludselig sagde jeg, greben af Medlidenhed med det stakkels Væsen og Bud, der sad dér og uafslædig krammede denne Hovedbedækning af en Hat (ja ... Medlidenhed var det. Det var fra første Færd Medlidenhed, der drev mig og som blev ved at drive mig, Skridt for Skridt, skønt jeg vidste det... vidste, hvor det vilde ende - -) jeg sagde og paa én Gang meget venligt:

- Men nu maa De være rolig - og ikke bange, Hr. Crangier. Saa gaar vi ind i Prøvesalen og ser, hvordan det gaar.

- Ja, Tak, sagde han og stod op som en Sprællemænd.

- Kommer De saa? spurgte jeg, der allerede var ved Døren.

- Ja, fløj det fra ham og han blev staaende. Og paa én Gang sagde han - og jeg vendte mig uvilkaarlig -:

- De kan forstaa, det for mig vilde være saa umaadelig en Lykke.

- Ja, ja, sagde jeg (og tænkte igen: Herre Gud, hvor den Mand har sultet): Nu gaar vi ind.

595

- Vi prøvede. Han var umulig. Men han forstod Elias. Han havde sikkert nok sultet efter Brød og efter Maalet, akkurat som Elias efter Underet. Ved hvert Ord han sagde, så han hen efter mig saa angst, som skulde han halshugges, og hver Sætning hakkede i hans Mund, som en Baad, der redningsløst er paa Grund, hakker i Stenene.

- Jeg sagde til mig selv: Den Mand har Talent og han bliver aldrig Skuespiller. Han er Elias og han er fuldkommen latterlig.

- Mens han blev ved, første Akt, anden Akt, Rollen ud - som en forpustet og fortvivlet Svømmer, der gennem en Brænding vil naa til Bredden. Øjnene tog han ikke fra mig, til han standsede og - ventede med sine Sprinkelfingre borede ind i sine Haandflader.

- Ja, ja, sagde jeg: De kan beholde Rollen. Vi vil forsøge (og inde i min Hjerne sagde jeg: Han er Elias og han vil ødelægge det Hele) - da jeg paa én Gang følte hans Haand om min med et Tag som af en Knokkel:

- Aa, Tak, det vil Himlen lønne Dem for, sagde han og han blev ved at klemme min Haand.

- Og jeg sagde til mig selv, ja, det sagde jeg - hvorfor og hvordan var det muligt? -- men jeg sagde, som i

Spøg til mig selv ... maaske som i Spøg:

- Hvis Du sagde nej, vilde Du ogsaa slaa ham ihjel.
- Ogsaa slaa ham ihjel ...

Manden fra Norden løftede et Nu Haanden fra sine Knæ, og hans Øjne gik hen over vore Ansigter:

- Ogsaa slaa ham ihjel. Altsaa vidste jeg det allerede den Gang. Vidste allerede da, ved vort første Møde, alt hvad der vilde komme og ske. Eller jeg var idetmindste advaret - varet som ved et Signalflag hejst der helt inde i min Bevidsthed - - et Faretegn paa Banelegemet - - og jeg agtede ikke Tegnet.

Han tav et Øjeblik.

Som en Mand, der efter et Hvil atter begynder at gaa, langsomt, fordi Vejens Maal endnu er fjernt, blev han ved:

- Men Fortællingen er lang.
- Han var gaaet, Mennesket, og Direktøren kom ind.
- Han sagde kun: Hvordan var han saa? Han var vel umulig - hva'?
- Direktøren blev staaende og flyttede sine Fødder paa Gulvet (ja, det var mærkeligt - ogsaa han var besynderlig urolig den Dag, som om ogsaa han, ja, som om ogsaa han følte sine Hænder inde i et Hjul):

- Og saa?

- Vi prøver ham, sagde jeg.

- Og pludselig lo Direktøren.

- Naa ja, til Helvede, De har Ansvaret, sagde han.

- Jeg lo eller jeg vilde le:

- Men, svarede jeg, under Prøverne maa De saagu' give ham noget at spise. Den Mand har sultet for længe.

- Vi gik ind til Prøven. Jeg véd ikke selv hvorfor jeg den hele Dag var saa adspredt eller saa saa adspredt ud. Men Bratt sagde to Gange til mig:

- Er dette her rigtigt? - som om han havde mærket, at jeg hørte kun halvt. Og, nu husker jeg det godt, jeg hævdede ogsaa Proven meget tidligere end jeg plejede.

- Da den var forbi, sagde Bratt, og alle Skuespillerne stod der endnu:

- Har vi saa faaet en Elias?

- Ja, sagde Direktøren.

- Det var ogsaa paa høje Tid - og hvem er det blevet?

Direktøren tøvede et lille Nu:

- Det er en Hr. Crangier, svarede han.

- Hva' for no'et (det var Rakel, der raabte det) - Crangier - det er ikke muligt - - ham, som de lo ud af Konservatoriet...

597

Og de begyndte at le, alle i Kor - mens der var En, der raabte:

- Crangier, det er ham, der slaar Søm i Væggene ...

Det var rigtigt, det var rigtigt: Mens Mennesket havde prøvet, havde han uafsladelig ført de knyttede Hænder frem og tilbage foran sine egne Skuldre, som om han med begge Hænder vilde spigre Søm fast i en Væg.

Skuespillerne var blevet ved at le, da Direktøren sagde:

- Sceneinstruktøren har valgt ham.

- Jeg havde jo ikke valgt ham, jeg havde sagt, jeg vilde prøve ham, jeg havde selv sagt, han var umulig. Men nu, hvor disse Folk blev ved at le, sagde jeg pludselig og som den Mand, der har Kommandoen: Ja, det har jeg og jeg vil haabe, jeg faar Ret i at have valgt ham.

- Og jeg gik.

- Da jeg kom ned paa Gaden, var jeg kommen til at tænke paa andre Ting. Da paa én Gang - De véd, det kan gaa saadan - mine Øjne falder paa et Menneske ovre paa det andet Fortov: Det var utroligt, saa det Menneske gik, gik paa sine Ben og løftede dem alt for højt - saadan helt op i Luften. Han gik, som en Krop uden Sjæl vilde gaa, ja, som en Krop vilde gaa, naar Sjælen var fløjet af den og Kroppen kunde blive ved at gaa. Nej, det var det latterligste, jeg havde set. ... Det var ...

- Saa saá jeg, at det var Crangier, Mennesket derovre.

- Jeg saá, han skraaede over til mig -, mens jeg blev ved at se paa hans Ben. Men pludselig gik han anderledes. Naa, Gudskelov, tænkte jeg: han kan altsaa gaa som et Menneske.

- Jeg vilde kun, sagde han, spørge Dem ...

- Spørge Dem, om det endnu staar fast, at jeg skal spille Rollen?

- Jeg saá paa ham og igen paa hans Øjne:

- Ja, svarede jeg, naturligvis staar det fast.

598

- Og i et Ryk bøjede Mennesket sig igen ned - ligesom før, ligesom i Kontoret, og greb min Haand og klemte mine Fingre sammen og løb, uden at sige et Ord, henad Gaden.

- Jeg blev ved at se efter ham, som han løb - med Knæene op i Vejret. Der er en Nerverlæge, som en Gang har sagt mig, at den Maade at gaa paa er Tegn paa en vis Slags Galskab eller Forløber for den.

- Ja, sagde jeg til mig selv, Manden er halvgal og han har du altsaa bestemt skal spille Elias ...

- Da jeg kom hjem, laa der et Brev til mig. Det var fra de nordiske Digteres Forlægger. Herren havde hørt om de Vanskeligheder, som beredtes og truede Opførelsen.

"Men", skrev han, "nu at opgive noget vil være det samme som at opgive alt Jeg idetmindste vilde ikke paatage mig et saadant Ansvar."

- Jeg læste det Brev to Gange, og jeg kan endnu se hvert af dets Bogstaver saa tydeligt, som laa Brevet her foran mig paa Dugen. Saa satte jeg mig ved mit Bord og svarede: "Hindringerne, om hvilke De har hørt, er lykkeligt og alle overvundne. Opførelsen vil finde Sted med den Rollebesætning, som jeg personlig har fastslaaet og til den Tid, som fra første Færd har været bestemt."

. - Og mens jeg skrev, vidste jeg, at nu skrev jeg altsaa ned, at jeg var bunden til Hr. Crangier ...

- Det er altsaa bestemt, sagde jeg til mig selv, bestemt - hvad der saa vil ske.

- Prøverne begyndte, Prøverne mellem ham og mig. Jeg turde ikke lade ham prøve sammen med de andre. Tale Rollen kunde han. Naar jeg betragtede ham stift, uden at tage Øjnene fra ham, talte han rigtigt og roligt. Tag det nu langsomt, sagde jeg og saá ind mellem hans to Pupiller - og han hverken stammede eller hvæsedede, men talte som Elias, som den, der vilde give ti Liv for at tro og som ikke kan det...

599

- Og jeg sagde til mig selv: Det gaar. Han bliver Elias.

- Til, lige med ét, mens han talte, St. Veitsdansen fløj i ham - en fremmed Vilje, som ikke var hans og ikke var min, rev og sled i ham, saa han skjalv paa alle Lemmer og dansede paa sine vanvittige Ben.

- Stille, behersk Dem dog, Menneske, raabte jeg, mens han saa angst som den, hvis Øjne snart skal briste, blev ved at stirre paa mig og ikke kunde styre den oprørske Sprællemandskrop, som dirrede i alle sine Led.

- Hold dog inde, raabte jeg: hold op.

- Og ligbleg, lænet til Væggen, stod han og blev ved at føre de oprakte Hænder frem foran sig - Manden med Sømmene.

- Ned med de Arme, skreg jeg ude af mig selv (nej, nej, dette gik ikke - det gik aldrig), og hans Arme faldt ned, som var de døde af et Slagtilfælde.

- Sæt Dem, sagde jeg og tvang mig til Ro. Sæt Dem og tal, mens De sidder.

- Han satte sig i en Armstol, mens han skjalv endnu.

- Vent et Par Minutter, sagde jeg, og han ventede, med Øjnene klistrede paa mig, som saá han paa en Glasperle.

- Nu, saa, tal nu.

Jeg bøjede mig over ham, støttende begge mine spændte Arme mod Stolarmenes Kant:

- Nu.

- Og han talte stammende.

- Læg Deres Arme overkors.

- Han lagde Armene overkors ...

- Nu, tal nu.

- Ja.

- Og han talte uden Stammen, uden Skælven - som han skulde ...

Pludselig brast det frem fra Carvilles blaagraa Ansigt:

600

- De maatte jo dræbe ham.

Manden fra Norden drejede langsomt sit Hoved:

- Ja, sagde han; jeg dræbte ham.

Vi tav alle. Selv Raolo Bratianu havde lænet Nakken mod Væggen, og en Sitren gik hen over hans opadvendte Ansigt, hvis Øjenlaag var lukkede.

Manden fra Norden sad atter med Hagen i sin Haand:

- Crangier sad dér i Stolen i en Time, og jeg veg ikke, men blev ved.

- Til sidst blev Manden helt rolig.

- Staa nu op, sagde jeg midt som han var i en Sætning og han stod op og blev ved at tale og bevægede sig og gik og flyttede sig og talte og var Elias og helt rolig.

- Himlen være lovet, sagde jeg til mig selv og fulgte ham Tomme for Tomme og aflod ikke:

- Det gaar, det gaar, sagde jeg til mig selv:

- Du sprænger ham - men det gaar. Manden fra Norden vendte Ansigtet med et Kast og han sagde hen mod Carville:

- Ja, Jeg sagde til mig selv: Du sprænger ham - men det gaar, sagde jeg løst hen. Eller lod jeg kun, som det var løst hen, fordi jeg vilde, at det skulde gaa.

- Thi først og sidst skulde der sejres. Det vidste jeg og det vilde jeg.

Raolo Bratianu sagde ud i Luften uden at røre sig:

- Fortæl videre.

Men som om han ikke kunde løsrive sig fra sin egen Tanke, blev Nordboen ved:

- Og alligevel, hver Gang jeg i alle disse Aar, roligt og sagligt, har gennemtænkt det altsammen, er jeg dog naaet til den Slutning: "Jeg handlede tillige af Medlidenhed." Jeg handlede (jeg lyver ikke) ogsaa af Medfølelse. Men af hvilke Grunde handler vi overhovedet, eller véd vi saakaldte Mennesker nogensinde, hvad der driver os? Og hvis vi kendte vore egne Grunde til at 601 handle, mon vi da ikke vilde blive saa

forfærdede overfor "Drivfjedrene", at vi mistede Modet og Magten til at handle? Og alligevel var det ogsaa af Medlidenhed, jeg gjorde, hvad jeg gjorde. Jeg kan bevise det: En Dag, da jeg havde afbrudt Prøven, da jeg pludselig havde slynget min Stok i Gulvet og havde sagt:

- Dette nytter ikke. De kan gaa ... og vendte mig om, stod Crangier deri Krogen forfærdet, ligesom klemt ind mod Døren, som en Mand, der har faaet en Næve ind i sin Side.

- Hvad er der dog, Menneske? sagde jeg.

- Ingenting, svarede han og rettede sig, men hans Øjne saá ud som en Hunds, der er pryglet til Døde under en Pisk.

- Og lidt efter sagde han med en lille bitte Stemme

- aa, det var knap et Menneskes Stemme:

- Altsaa ... er den nu taget fra mig?

- Og jeg svarede, fejt foran dette Ansigt og denne Afmagt og denne Sult:

- Nej, nej, Crangier ... Men De kan jo ikke.

- Jo, svarede han og nikkede som et Tiaars Barn (han havde saadanne Nik):

- Hvis De blot ikke bliver træt.

- Og jeg sagde meget mildt, overvunden af hans Tro, af hans Nød, af hvad véd jeg:

- Nej, nej, De véd jo godt, jeg bliver ikke træt Og lystigt lagde jeg til:

- Men spiser De nu ogsaa noget, Crangier?

- Jo, Tak, svarede han og nikkede lykkeligt: Jo, Tak.

- Naa, sagde jeg, saa gaa hjem og spis noget og - kom igen imorgen.

Nordboen tav paany. Men lidt efter fortsatte han, vendt mod mig:

- Og efter hver Prøve var Skuespillerne forsamlede og deres skæve Smil lurede paa mig, og de spurgte saa deltagende, som spurgte de til en nær Paarørende, der 602 laa for Døden og som de skulde arve: Hvordan gaar det med Manden med Sømmene?

- Tak, sagde jeg, det gaar udmærket.

- Og jeg lovede mig selv, de skulde ikke faa Ret og de skulde ikke sejre.

- Og forresten - gik det. Det gik saa godt, at jeg en Dag turde vise frem, hvordan det gik. Jeg bad Bratt, om han næste Morgen vilde se Crangier. Morgenen kom, og Crangier vidste ikke, at nogen skulde se ham. Da Bratt kom ind, sagde jeg kun til ham:

- Ja, saa prøver vi altsaa. Idag har De Publikum, Crangier. Tag Dem nu sammen.

- Det havde givet et Sæt i Crangier, som om al hans Krop trak sig sammen, nej, som om hans Hjerter trak sig sammen og blev til en bitte Klump som en knyttet Næve. Alt hans Blod skød op i hans Ansigt - det var første Gang, jeg saá, at han havde Blod ...

- Begynd, sagde jeg (og jeg vidste ikke selv, at saaledes som jeg talte, fast, og stødte Ordene frem, frem lige ind mod hans Ansigt, saadan taler en Hypnotisør til sit Medium, naar Seancen skal reddes) - mens Bratt havde sat sig henne ved Væggen, med fremstrakt Overkrop, som en Sportsmand ved Væddeløbene, paa Tribunen.

Nordboen førte begge Hænder op til sit Ansigt og gned sine Tindinger med de sammenpressede Fingerspidser to Gange:

- Det gik. Han spillede helt godt. Scenen med Faderen forløb. Første Akt forløb ... Han var, stod og flyttede sig og talte og var til som han skulde - saa vidt han kunde, naar han gik i Søvn. For Manden gik i Søvn ...

- Han gaar i Søvn, sagde jeg til mig selv.

- Og greben af en frygtelig Angst, en Angst overfor det umulige eller det unaturlige, en Angst, der stivnede min Tunge til en Pind i min Mund, saa jeg knap kunde tale (og jeg gav jo Replikkerne og gjorde det uden Lyd og han mærkede det ikke) sagde jeg til mig selv: 603 Du maa vække ham - Du maa faa ham vækket... om det gjaldt hans Liv, maa Du faa ham vækket...

- Mens han blev ved at tale og give Svar og flytte sig og gaa omkring som en Søvnngænger gaar og flytter sig.

- Og jeg beroligede mig selv: Ja, Manden gaar i Søvn, men maaske vil ingen mærke det. Han spiller jo fortræffeligt. Lad dog være at vække ham. At vække ham vilde være Synd.

- Men hans Øjne blev ved at gøre mig bange. Hans Øjne vidste ikke, hvad han sagde. Det var, som de var faldet endnu længere ind i deres Huler, og de brændte derinde som i et Par smaa Ovne - inde i deres Huler brændte de op, mens jeg sagde til mig selv: Gid Bratt ikke ser hans Øjne - -

- Men han havde vistnok set dem.

- For da det var forbi (jeg saá ikke efter Crangier, da det var forbi ... jeg vilde ikke se efter ham) og vi var kommet ind i Kontoret og vi havde staaet noget, sagde Bratt pludselig:

- Ja det vil altsaa gaa. Hvis De da ikke har slaaet Manden ihjel forinden.

- Jeg gav mig til at le:

- Forinden - ikke, sagde jeg.

- Men naturligvis, sagde Bratt, er det udmærket. Og at finde nogen Anden er vel umuligt.

- Ja, ikke sandt, det vil være umuligt? sagde jeg, og jeg saá Bratt ind i Ansigtet, som den, der vil og maa have Ret og Medhold: Og at tage Rollen fra ham vilde desuden være Synd ...

- Jeg gentog de Ord, netop de Ord jeg havde sagt til mig før: at det vilde "være Synd"; og Bratt svarede (men han saá ikke paa mig, han stirrede lidt ud ad Vinduet, ud mod den graa Mur, mens han sagde):

- Ja, det vilde vel ogsaa være Synd.

- Ja, sagde jeg, jeg tør i hvert Fald ikke tage det Ansvar paa mig; og jeg klappede i mine Hænder:

- Prøven begynder, sagde jeg.

604

- Og vi prøvede alle sammen med Crangier. En Taarnlinedanser har den Fornemmelse eller Mangel paa Fornemmelse, som jeg havde under den Prøve.

Nordboen rakte Haanden ud efter sit Glas:

- Er her ingen Vin? spurgte han.

- Her, svarede Raolo og skænkede i hans Glas. Manden fra Norden drak:

- Vi prøvede hele første Akt, men jeg standsede, hvor Fjeldet skrider. For "Skriget" havde Crangier endnu ikke lært. Under Prøven havde der været ganske lydløst mellem Kulisserne (pludselig havde jeg sagt, midt paa min Line sagt til mig selv: Hvor de lister omkring - som Dyr, i en Manege, bag Jerngitret) og ogsaa, da det var forbi, var der ganske tavst: "Ja, Prøven er sluttet," gentog jeg, og heller ingen talte, mens de gik. Crangier havde sejret ...

Da jeg kom ind i Kontoret, sagde jeg til Direktøren, som stod der:

- Nej, hvorfor skulde man vel tage Rollen fra ham?

- Rollen, fra hvem? spurgte Direktøren.

- Fra Crangier, mener jeg.

- Men, kære Ven, er De gal? hvem taler om at tage Rollen fra ham? Vi er simpelt hen forbløffede ... Det er jo utroligt, hvad De har udrettet med det Menneske.

- Og pludselig tagende sig i det lagde han til:

- Men jeg vidste det jo, da jeg gav ham Rollen. Jeg sagde til mig selv: Det er endelig en Rolle for

Crangier. Crangier han er Manden.

- Og pludselig oprømt, straalende, aabnede han Døren og raabte ud i Gangen: Crangier, Crangier, er De der - kom herind.

- Men da Crangier kom ind, røg Direktøren lidt tilbage:

- Hvad er der med Dem? sagde han (saadan saá Mennesket ud) - -

- Ingenting, svarede Mennesket.

- Det var jo udmærket - men hvad er der med Dem? Er De syg? Nu maa De spise - spise ordentligt ...

- Ja.

- For Fremtiden, sagde Direktøren (og jeg lagde godt Mærke dertil, at han paa én Gang blev urolig igen og flyttede paa sine Ben og saá bort, ud ad Vinduet mod Muren) ... for Fremtiden vil De sandelig nok faa Raad til at spise Dem mæt...

- Ja, det vil De, kære Crangier, sagde jeg, og pludselig lagde jeg til: Og det kan De takke Direktøren for ...

Direktøren havde vendt sig, og han gjorde en Bevægelse med sine Hænder:

- Aa nej, aa nej, sagde han, Hr. Crangier er Deres Mand. Og det véd Hr. Crangier ogsaa godt. . - Crangier havde set mig ind i mit Ansigt:

- Ja, sagde han kun og havde bøjet sit Hoved.

- Og foran det Ansigt sagde jeg (husk, at jeg sagde det), sagde jeg hastigt:

- Men, Crangier, hvis De tror, hvis De selv tror, ai De ikke kan ...

- Men bedste Ven, sagde Direktøren: At han ikke kan - ikke kan. Vi har jo set, at han kan.

- Naa, Farvel Crangier, sagde han og slog ud med sin Haand: De kan ved Kassen hæve halvtredsindstyve Francs.

- Jeg havde sagt til mig selv, da jeg saá ind i Crangiens løftede Øjne: Nej, han spiller altsaa. Du kan ikke gøre ham den Sorg ... Du lader ham spille.

- Men da Døren havde lukket sig, sagde Direktøren (i hvilken Tankeforbindelse? havde' han da virkelig gættet alle mine Tanker?):

- Ser De, kære Ven, der er jo Risiko ved alting ... og han begyndte at tale om en Førsteforestilling paa Ambigu ...

Nordboen tav.

Tjenerne havde lukket alle Salenes Døre op. Men skønt Regnen blev ved at falde, var Luften lige tung.
606

Francis Ewelyn havde drejet Hovedet og sagde:

- Det Uvejr vil vare hele Natten.

- Det vil det, svarede jeg, da ingen anden vilde tale.

Manden fra Norden havde stirret frem for sig, og da han talte paany, var det tørt og langsomt, som om han refererede eller som En, der fører noget til Protokols:

- Vi prøvede videre. Hver Morgen prøvede jeg bestandig alene med Crangier ... Jeg havde endelig lært, hvordan vi hurtigere kunde vinde fremad. Jeg lod ham stille sig tæt ved Siden af mig, med Skulderen mod min Skulder. Saadan stod vi, mens jeg med et Greb holdt med min udspilede Haand om hans Arm:

- Tal nu, sagde jeg.

- Og han sagde Rollens Ord, mens hele hans Legeme skjalv og vi hele Tiden stod Skulder ved Skulder.

- Det blev udmærket.

- Vi havde kun "Skriget" tilbage. Mennesket kunde ikke lære det Skrig. Han skreg med et Skrig (og han skal skribe af Rædsel), der vilde faa selve Kælderrotterne til at le. Jeg fandt tilsidst paa en Udvej. Der stod i Prøvesalen et stort Skab, Himlen véd, hvordan det var kommet der. Det var stort og sortmalet og saá ud, som det var en gammel Ligkiste, der stod op ad Væggen.

- En Dag lukkede jeg Skabsdøren op:

- Gaa ind i Skabet, sagde jeg.

- Crangier blev staaende.

- Gaa ind i Skabet, gentog jeg, men pludselig sagde jeg - aa, hvor jeg allerede havde lært at hykle og kaste fra mig -:

- Det vil sige, hvis De da tør.

- Kun hvis De tør, sagde jeg endnu en Gang, mens jeg holdt paa Skabsdøren og jeg var overbevist om, jeg turde give mit Hoved paa, at han var mørkeræd til Døden.

- Jo, jeg tør, svarede han og løftede Fødderne ... ja, løftede dem nøjagtigt saadan alt for højt som den 607 Dag paa Gaden - og han gik ind i Skabet og jeg lukkede Døren.

- Skrig saa, raabte jeg.

- Han skreg.

- Igen, raabte jeg.

- Han skreg igen.

- Højere ...

- Ja.

- Igen ...

- Saaledes lærte han tilsidst at skribe af Rædsel for Mørket.

Manden fra Norden nikkede langsomt, og mens han krængede sin Mund nedad, sagde han:

- Man kan lære et Menneske alt. Og idet han pludselig saá fra den ene af os til den anden, sagde han:

- Vil De høre mere?

Ingen af os svarede. Carville havde dækket Ansigtet med sine Hænder.

- Det var altsaa - og Herren fra Norden sad atter som før med Hagen støttet mod sine Hænders Knoer - Førsteforestillingen, som endelig var kommen. Jeg arriverer altid tidligt de Aftener, mens der endnu ingen er og der er mørkt og ingen kan se mit Ansigt. Kun Maskinfolkene lister omkring, lydløse paa deres Fødder, som nogle Skygger. Ogsaa de hvisker, til pludselig en Strøm af Ord kan staa ud af deres Munde som et skiddent Springvand, og de tier igen og lister videre.

- Ogsaa den Aften var jeg kommen tidlig, og Skuespillerne, der ikke kendte mig i Mørket, havde sneget sig forbi mig uden Hilsen for at lukke sig inde, hver med sin Angst - mens jeg maalte Scenen op og ned.

- Jeg var blevet ved at vanke op og ned, da jeg oppe i Hjørnet, hvor Bagtæppet skulde hejses ned, oppe i Hjørnet i Mørket stødte paa et Menneske og greb om en Arm.

- Hvem er det? sagde jeg og fo'r sammen: Armen 608 var saa kold, at den var som en Stang Jern at tage om gennem tynde Klæder.

- Det er mig, Crangier, kom det fra et Par Læber, som næppe kunde aabnes.

- Jeg svarede kun:

- Det er paa Tide, De ta'er Tøjet paa Dem.

- Ja, svarede Stemmen: Men jeg vilde kun se Dem.

- Nu var det paa Tiden, sagde jeg og jeg formelig sled hans Hænder af mig (var det i en Trang til, i det

sidste Øjeblik, at løbe fra ham, kaste ham og hans til Side som noget, der ikke vedkom og ikke skulde vedkomme mig?):

- Nu var det paa Tide, De stolede paa Dem selv. Crangier var blevet staaende i Mørket:

- Ja, sagde han ganske sagte.

- Og han var gaaet.

- Den Mand gør mig forrykt, sagde jeg til mig selv. Og jeg betvang igen mit Ansigt og hilste paa Belysningsmanden, der var begyndt at sysle ved sit Bord, og paa Maskinmesteren og paa Regissøren. Ved Førsteprestillinger er der aldrig nogen, som har Blik i deres Øjne. Det er bare no'en runde, døde Glaskugler, alle Øjne.

- Ja, sagde Regissøren, og Haanden, han rakte mig, var at tage om som en Fisk: det vil jo alt afhænge af Hr. Crangier.

- Mener De? svarede jeg. (Jeg skulde altsaa ikke komme bort fra Crangier, og i samme Nu sagde jeg til mig selv: Og nu har Du tilmed gjort Mennesket fortvivlet).

- Jeg talte med Dekorationsmaleren, der snakkede om sine Fjælde paa Bagtæppet. De lignede ire Sukkertoppe fra Spitzbergen. Og med Rekvisitøren, der uafsladelig løb ud og ind, med svingende Arme, og lovpriste nogle umulige Møbler, der saá ud som havde han hentet dem hos Patagonierne.

- Ikke, min Herre, ikke, min Herre, det Interiør er Norge, sagde han: det er virkelig Norge?

- Jeg sagde til mig selv:

609

- Du maa først og fremmest trøste Crangier, og jeg vendte om lige foran Direktøren (som var paaklædt til at modtage Fremkaldelser) og gik ned paa Skuespillernes Gang.

- Er De dér, Crangier? raabte jeg foran hans Dør.

- Ja, svarede han.

- Jeg gik ind, hvor han sad foran sit Spejl. Hans Overkrop var nøgen. Hans Skuldre lignede to afhuggede Pinde.

- Jeg gik hen til ham:

- Naa, sagde jeg og gjorde min Stemme umaadelig venlig: Hvordan gaar det?

- Tak.

- Er De meget bange?

- Ja.

- Marcel, sagde jeg (hvor vidste jeg fra, han hed Marcel - naa, jeg maa vel have hørt det):

- Kære Marcel! sagde jeg og tvang mig til at lægge min Haand ned paa hans Hoved (hans Haar var meget tyndt og det var, som var det ikke vokset paa hans Hoved, men bare sat fast): Nu skal De ikke være angst mere, bare ikke angst, hører De.

- Ja, hviskede han og jeg fornåm under min Haand Rykkene gennem hans Legeme som hos et Barn, der vil græde.

- Det gik jo saa godt igaar paa Generalprøven, sagde jeg.

- Ja, Tak, hviskede han som før.

- Nu gælder det blot om at have Mod, sagde jeg og blev ved at klappe hans Haar, mens jeg fornåm, han blev roligere under min Haand.

- Bare at have Mod Marcel, sagde jeg (og jeg tænkte: Dette gør Du klogt i. Du behandler ham komplet som en Magnetisør).

- Tak, hviskede han og løftede sine Øjne imod mig, mens jeg slap hans Hoved.

610 - Men nu maa jeg gaa, sagde jeg og gik hen mod Døren; i det samme drejede Crangier Hovedet:

- Hvor staar De? spurgte han med pludselig opspigrede Øjne.

- Jeg staar i den første Kulisse, svarede jeg: vær nu blot ikke ængstelig.

- Jeg lukkede Døren, og mens jeg gik, tænkte jeg og var blevet fuldkommen rolig: Ja, jeg behersker ham som en Magnetisør. Naar jeg altsaa bliver staaende i Kulissen, vil det sikkert gaa. Og hvad der kommer bagefter, maa altsaa komme, som det kan. Hvad der er nødvendigt, er nødvendigt. Det er mig, som har Ansvaret overfor dem alle, og jeg maa paatage mig Ansvaret - for alles Skyld.

- Og fra samme Øjeblik vidste jeg, at jeg vilde slaa Crangier ihjel. Tvungen af Nødvendigheden vilde slaa ham ihjel.

François Carville gjorde med sine Hænder en Bevægelse frem over Bordet, som Manden fra Norden saá.

Men han vedblev:

- Det var saadan. Fra det Nu, hvor jeg følte hans Hoved under min Haand, vidste jeg, at jeg vilde dræbe det Menneskevæsen, og jeg havde allerede (saalænge maa jeg altsaa helt inde i min Bevidsthed, derinde, hvor der yngles" og hvor der er mørkt, have bearbejdet og gjort mig fortrolig med Tanken) alle Grundene beredt, alle de Grunde, hvorfor jeg maatte gøre det.

- Men rolig var jeg blevet. Jeg har aldrig, saalænge mine to Øjne har set en anden ind i Ansigtet, været saa rolig.

- Da jeg kom op paa Scenen, var alt i Orden. Direktøren kom hen imod mig, mens jeg gik rundt og gav de sidste Ordre:

- Det er meget varmt iaften, sagde han.

- Ja, svarede jeg.

- Han traadte hen til Tæppet. Vi hørte bag det Salens Susen. Det er en Susen som af Vinden mellem Klitter...

- Direktøren saá ud gennem det lille Hul.

- Dumas er her, sagde han.

611

- Og Henri Becque.

- Og Sarah ...

- Hans Øjne løb frem over Logerne.

- Og Réjane.

- Med Portoriche.

Det lød, som slog han for hvert et Navn aandeløst et Søm i en Fane.

- Det er jo kun godt, svarede jeg, og pludselig skjalv mine Ben, mens mit Ansigt forblev roligt.

- Direktøren vendte sig fra Tæppet: - - Hvor staar De iaften?

- Der, svarede jeg og pegede ud i Kulissen. Direktøren lo:

- Dér kan De lige holde Øje med Crangier, sagde han og spurgte:

- Kan der ringes?

- Ja ...

- Regissøren gik frem og de elektriske Klokker lød. Hannah og Fru Sang kom ind. Fru Sang bad mig hjælpe sig med at ordne hendes Seng.

- Ja, Frue, svarede jeg og ordnede Tæpperne.

- Hun lagde sig op og spurgte med en Stemme, der lød som klaprede Tænderne i hendes Gummer:
- Ligger jeg, som jeg skal?
- De ligger udmærket, Frue.
- Hun lagde Hovedet tilbage paa Puderne:
- Jeg har aldrig været saa angst, sagde hun.
- Det behøver De ikke, sagde jeg, og pludselig lagde jeg til - brat:
- Det er jo ikke Dem, der skal dø. Manden fra Norden drejede de tre Ringe paa sin Lillefinger og nikkede:
- Det er ikke Dem, der skal dø - jeg sagde de Ord og vilde slet ikke have sagt dem. Jeg havde altsaa bestemt, at jeg vilde ta'e det paa mig, at jeg, koste hvad det vilde, vilde ta'e Forbrydelsen paa mig og jeg var allerede kommen saavidt, at jeg maatte forraade mig og tale om den. Men Madame, hun ligesom vaagnede midt 612 i sin Angst og sin Seng og stirrede, gloede op paa mig - til hun skiftede Udtryk igen og vel havde tænkt ved sig selv: Naa, han er altsaa i Virkeligheden mere forrykt end alle vi andre ...

- Saa tal blot højt, sagde jeg, og anden Gang hørte jeg Regissørens Klokke:
- Er alt paa Plads?
- Ja, min Herre.

Mine Øjne fløj Kulissen rundt. Jo, dér stod Crangier, i første Kulisse, med Hovedet strakt frem og de stive Øjne fæstede paa mig: Aa, om jeg dog kunde sprøjte Liv i de Øjne.

- Vel, Tæppe.

Tæppet dirrede et Nu under Regissørens Knap (husker De Lyden?) ... saa var det oppe; da et Menneske greb mig i min Arm. Stille! sagde jeg og troede, det var Crangier. Men det var Direktøren. Jeg véd ikke, hvor jeg skal være, sagde han, og jeg saå Svedperlerne sad som en Krans om hans Øjenbryn. Stille, gentog jeg, og han gik. De var begyndt at tale paa Scenen. Jeg hørte og hørte ikke - jo, deres Hosten dernede hørte jeg.

- De hoster, sagde Regissøren, og jeg vidste ikke, at jeg var begyndt at gaa op og ned ad Gulvet.
- De vil snart holde op, svarede jeg og vidste ikke, at jeg havde flyttet mig igen - hen til Crangier, hvor han stod, mens Fru Sang derinde, hun talte og blev ved at tale.
- De hoster, sagde jeg.
- Gør De? svarede Crangier og fo'r sammen, og, stirrende mig ind i mit Ansigt, sagde han: Ja. Og i det Sekund, han havde sagt det, sagde jeg til mig selv - og hørte intet af hvad paa Scenen var og skete: Crangier ser ud som en Gal af Øjnene.

- Tankerne glider fra ham. Han ser ud som en Gal af Øjnene.
- Paa én Gang hørte jeg Regissørens Stemme, bag mig - aandeløs:
- Hør, de er blevet stille.

613

- Og jeg hørte med et Salens Stilhed og at Sang var inde, at Sang talte, som han skulde, og at Salen var stille - mens jeg blev ved, som jeg havde gjort det længe (nu vidste jeg, jeg havde gjort det længe) at føre min flade Haand med udspilede Fingre op og ned bag Crangiers Ryg, op og ned bag hans Rygrad. En Tomme fra hans Rygrad.

- Hør, de er stille.

Det var Direktøren, der talte.

- Ja, de er stille, gentog Regissøren og, nær ved hinanden saå de to Herrer ud, som indsugede deres Ansigter Salens Lytten.
- Hannah kom ud for at hente Børnene.
- Nu er det Dem, Crangier, sagde Direktøren.

- Ja, svarede Crangier og min Haand strøg hastigt hen over hans Hoved.

- Paa Scenen blev de ved at tale, i Salen blev de ved at lytte, tættere, tættere lyttede de, Sang gik ud og Hannah ind igen:

- Hurtigt, hurtigt, raabte jeg efter hende, mens Bifald lød.

- Nu, nu.

- Jeg havde grebet Crangier om hans Haandled og klemte til, som man klemmer om en Hals, man vil kvæle:

- Nu, nu.

- Ja, ja, svarede han, og hans Øjne levede:

- Hvisk det til mig.

- Ja, svarede jeg og slap ham og bøjede mig frem, og lige ind i hans Øren hviskede jeg det: Mo'er, Mo'er, der er hans første Ord.

- Tak, Tak.

- Nu.

- Styrt saa ind - og pas paa Dørtærsklen.

- Han var derinde og han havde skreget sit "Mo'er-Mo'er".

- Godt, svarede jeg og faldt tilbage mod Stolpen, hvor jeg stod.

- Det gik, sagde Direktøren og Regissøren paa en 614 Gang - de to Maskinkarle var pludselig gaaede helt frem, helt frem i Kulissen, saa man maatte kunne se dem i Salen.

- Men pludselig flyttede jeg mig og skubbede mig ind imellem dem - frem.

- Hvordan var det, han talte? hvordan var det, han førte sin Stemme ...

- Hvordan var det dog, det lød?

- Jo, jo - til Helvede ... som en Grammofon ...

- De var alle blevet staaende, Maskinfolkene ogsaa, lyttende allesammen.

- Hvordan er det, Crangier taler, hviskede Direktøren.

- Da vendte jeg mig og sagde højt (mens jeg følte det, som om min egen Rygsøjle skælvende dirrede i min Nakke):

- Han taler fuldkommen rigtigt, sagde jeg.

- Ja, næsten, svarede Direktøren, der var blevet graahvid som et Stykke Fajance.

- Jeg rørte mig ikke:

- Gaa bort, saa han kan se mig, sagde jeg.

- Crangier havde rejst sig fra Moderens Seng ... mens en Mumlen eller mindre end en Mumlen, en Lyd som man flyttede paa sig, lød fra Salen - -

- Gaa, gentog jeg:

- Nu havde Crangier vendt sig ... nu saá han paa mig, hen mod min Plads - - og han talte rigtigt. Men Øjnene, Øjnene ... jeg kunde altsaa ikke beherske hans Øjne.

- Jeg maa, sagde jeg til mig selv, jeg maa kunne vinde Magt over hans Øjne.

- Og, mens jeg samlede al min Vilje og al min Nervestyrke i mine udspilede Hænder, førte jeg dem frem foran mig, medens jeg stirrede paa Crangiens Ansigt og hele mit Legeme sitrede.

- Regissøren var ikke gaaet. Han stod bagved mig, som vilde han belure mig (og det vilde han ogsaa, jeg

er vis paa det, han og Bratt, de to vidste, hvad der 615 foregik, de vidste, hvad jeg havde for med Crangier). Paa en Gang sagde han:

- De tager Livet af den Mand. Men det gaar.

- Jeg maa, jeg maa, sagde jeg til mig selv med Øjnene stukne i Crangiers, der talte, som han skulde, mens Salen var blevet stille igen ... stille, helt stille, til Klappene faldt ...

- Scenen var endt og Sang var gaaet til Kirken. Fjeldet skulde skride - Fjeldet var en vældig Persienne, hvis Brædder med Rabalder styrtede sammen i Kulissen. Akten afgang af Fjeldet, og jeg maatte løbe hen til Persiennen. Jeg skulde ogsaa vinke, vinke til Crangier, naar han skulde skride - oppe fra Scenebroen, hvor han stod, skulde han skride sit: "Fa'er- Fa'er" ... først i Rædsel, saa i Tvivl og sidst i Jubel.

- Jeg løb. Nu ramlede Persiennen. Saa vinkede jeg og han skreg ...

- Det lykkedes. Og som en Stormvind fo'r Crangier mig forbi og ind paa Scenen og skreg igen sit:

- "Fa'er, Fa'er!"

- Jeg lyttede, lyttede igen: Grammofonlyden - Grammofonen. Og i kortere Tid end en Tanke er, stod jeg igen i Kulissen og saá Crangier ... med den løftede Arm "slaa Søm ind" over sin sovende Mo'ers Seng.

Manden fra Norden lo kort og hastigt:

- Men Persiennen havde reddet os, og paa Tilskuerpladsen skreg de deres Bravo, som rasede der en Orkan ...

- Op, op, skreg Direktøren, og Tæppet rullede op, ned og op.

- Op, op, raabte han og kyssede mig med et paa begge Kinder - og en Gang til, da han pludselig skreg fra Kulissen, hvor vi stod, ind paa Scenen:

- Ud, ud, ud med Dem, skreg han ind til Crangier. Og jeg saá Mennesket, der stod derinde, stadig i Gruppen, ved Siden af Rakel, ved Moderens Seng, dukke sin Ryg, trække den sammen som under Slaget af en 616 Pisk, og gaa med Hænderne foran sig, strakt frem som en Blinds - gik han.

- Crangier, Crangier, raabte jeg - - men han hørte det ikke.

- - Op, op, skreg Direktøren.

Tæppet gik op og Bifaldet blev stærkere.

- Kom, kom, raabte Direktøren, og mens han næsten løb af Glæde, sagde han og lo:

- Ja, kære De, naar vi blot kunde stryge den første Scene.

- Første Scene i anden Akt var Crangiers. - Han begynder Akten - - han er alene, naar han begynder Akten.

- Jeg borede min Pegefingers Negl ind i min Tommelfinger, men sagde roligt hen imod ham:

- Hvorfor? mens han blev ved at le:

- Naa, Augurerne har s'gu Lov at smile, sagde han og slog Jerndøren op til Trappen, hvor et Par svære Arme fløj ned om hans Hals og to Teaterkys smældede ned paa hans Kinder: Kære Ven, kære Ven, hvilken Sejr ... Det var Blanche Pierson, der, rød under Pudderlaget, snørt i Rosa (hun lignede i sit Atlask en Fastelavnstønde) favnede til højre og favnede til venstre, mens en lille bitte Mandsperson, saa stor, vimsede rundt omkring hendes Skørter som en glad Hund, der rakte Bagben mellem hendes Kniplinger:

- *Oh, c'est beau - tres cher - c'est etrange.*

- Vi kom ikke frem. Hele Trappen summede, mens Damer med Slæb over Armene skubbedes og stødtes, og Herrerne, oppe og nede, raabte over deres Skuldre frem og tilbage, viftende med deres Klaphatte - mens Bjørnsons fremmede Navne, Sang og Bratt, skar gennem den syngende Larm som Pistolskud i Luften, og et Ord lød, et Ord over alle, et Ord fra de hundrede Læber, som udstraalede det, dette ene og samme Ord, deres Undren og Begejstring og Forundring-

- *Etrange, etrange*, sang det fra alle Læber,

og jeg pludseligt saá Réjane, Gabrielle Réjane, midt 617 paa Trappen - blottet, med skælvende Næsebor,

hidset som en Væddeløber, der hører Dommerens Klokke, førte hun uafslædig de lynende Fingre gennem det røde Haar; og jeg så to Japanere, med forundringsåbnede Munde, runde som to Sugefiskgab, stod de, omflydte af Skørter, i deres sorte Redingoter som to Udraabstegn midt i Vrimlen - da Robert Rumières greb om mit Haandlede med sin venstre sitrende Haand:

- *Etrange, etrange.*

- Robert Rumières havde bøjet sin Mund ind mod mit Øre:

- Kom, kom, det er Sejren, hviskede han og hastigt: Men har han meget mere at sige?

- Hvem? (og jeg vidste, hvem han mente.)

- Han - Elias - han er gal.

- Crangier.

- Og han, Maleren, han, jeg har glemt hans Navn, han, som har malet de nye Kirkeruder i Reims, han havde hørt det og vendte sig mod mig og sagde:

- Ja, kære Ven. Vanviddet staar ham ud af Øjnene.

- Ja, hviskede Rumières og havde ikke sluppet mit Haandlede: Denne Crangier er gal. Jeg kunde slaa ham ihjel.

- Saa sagde jeg - hvor jeg turde? jeg véd det ikke. Men jeg turde altsaa. Jeg spillede Kortet ud og sagde:

- Jeg synes, Hr. Crangier er den bedste.

- Den bedste ... Robert bed Ordet over, og mens jeg trykkede min Klaphat ind mod mit Ben, saa dens Fjedre bøjedes som en Vaand, sagde jeg igen og højere, højt, saa højt, at det kunde høres helt over til Væggen og gennem alle Stemmer:

- Ja, jeg synes unægtelig, at Hr. Crangier er den bedste.

- De havde alle hørt det, og det var, som blev der stille et Sekund, medens tyve og tredive Ansigter vendtes imod mig - mens jeg bestandig krammede min Hat og jeg så fra Ansigt til Ansigt... aa, jeg vil aldrig glemme de Ansigter. (Og jeg sagde til mig selv: Mon 618 det vil lykkes Dig? Kan Du ogsaa kvæle den sunde Fornuft.)

- Til jeg gentog og atter højt:

- Ja, Hr. Crangier kommer sikkert den skandinaviske Opfattelse nærmest

- Hvor skal Du hen? sagde Rumières.

- Jeg skal op paa Scenen.

- Og jeg borede mig frem over syv Slæb, og forbi fem Kritikere, og jeg hørte to Herrer le: Ah, Crangier - og borede mig videre frem, op ad Trappen, videre som en Søvngænger, der vandrer ad en Tagrende, til jeg paa én Gang så Fru Morgenstjerne lige foran mig, i sin gyldne Kaabe, og hørte hendes Stemme ned imod mig:

- Det gaar galt, hviskede hun: slaa Asenet ihjel.

- Jeg nikkede kun og åbnede Jerndøren, som jeg havde naaet Jeg gik hen ad Gangen og bankede paa hos Crangier:

- Crangier, Crangier ...

- Ingen svarede.

- Crangier, Crangier, bankede jeg igen og Manden svarede ikke. Saa gik jeg derind.

Manden fra Norden tav et halvt Sekund, og da han fortalte igen, talte han som satte han sine Tænder i hvert af sine egne Ord:

- Han laa paa Gulvet, udstrakt, tværs over Gulvet ... jeg vilde raabe, kalde paa ham og kunde ikke: Crangier, Crangier. Jeg lagde mig ned, saa jeg laa paa mine Knæ, foran ham, paa mine Knæ: Crangier, Crangier...

- Nej, han var borte -
- Fraaden stod ud af hans Mund, og jeg tog om hans Pinde af Skuldre: Crangier, Crangier ...
- Nej, han var borte -
- J^g løftede hans Overkrop op og dunkede den tilbage mod Gulvet:
- Crangier, Crangier.
- Nej, han var borte. Manden var fra'et og borte.
- Saa stod jeg op og rettede min Ryg i Vejret.

619

- Om han var død, maa han op. Han maa vækkes, den Dreng skal ikke ødelægge det. Han maa op. Han skal spille.

- Jeg vil sejre.

- Ja, det sagde jeg. Nu løj jeg ikke. Jeg vidste, hvorfor jeg handlede og hvorfor jeg havde handlet. Nu vidste jeg det.

Manden fra Norden stemmede sine Hænder mod Bordets Kant og talte hastigere:

- Det drejede sig om Minutter. Ja, om otte Minutter skulde Tæppet gaa. I de Minutter handlede jeg saa klart som den Morder, der aldrig kan blive opdaget.

- Jeg drejede Nøglen om og stillede mig foran hans Fødder:

- Crangier, kaldte jeg igen: Crangier - og jeg kaldte saa tydeligt, som man vilde kalde paa et Lig, mens jeg ikke tog Øjnene fra hans Ansigt.

- Crangier.

- Han rørte sig ikke.

- Jeg bøjede mig frem og løftede hans Hænder og holdt dem mellem de sammenlagte mine:

- Crangier.

- Nu, nu ...

- Crangier.

- Ja, hans Ansigt begyndte at sitre ... aa, han vaagner. Han dør - men han skal vaagne:

- Crangier.

- Jeg saá, at han hørte og at han vilde bevæge sine Læber - og bukkende mig helt ned over ham, i en frygtelig Vilje omspændende, næsten dækkende hans livløse Legeme med mit, gentog jeg:

- Crangier.

- Det er mig.

- Hører De, Crangier, det er mig.

- Og mens jeg holdt mit Ansigt en Tomme fra hans, slog han Øjnene op (Det lykkes, det lykkes, tænkte jeg).

- Crangier - kender De mig? Det er mig.

620

- Der gik nogle Ryk som Dødskamp-Ryk gennem det udmagrede Legeme.

- Ja, hviskede han.

- Saa staa op, sagde jeg og rejste mig selv.

- Staa op (og mine Øjne badede hans Ansigt). Det er paa Tiden.

- Han rejste sig.

- Sæt Dem, sagde jeg.

- Og han satte sig.

- Hører De, hvad jeg siger? sagde jeg og blev foran ham.

- Hans Blik var vristet i mit.

- Ja, jeg hører.

- Og forstaar De mig?

- Han førte Haanden frem mod Kanten af sit Bord som for at have Støtte:

- Ja, Jeg forstaar Dem.

- Saa tag Dem sammen, Crangier, sagde jeg og talte bestandig paa samme Maade:

- De skal spille anden Akt.

- Ja, nu.

- Og endnu haardere sagde jeg:

- Og De var umulig i første.

- Hans Legeme skjælv:

- Ja, sagde han.

- Han talte som en Tigger, ja, som en Tigger, jeg ofte saá i Rue Lapepède, i en af mine Venners Port, saadan talte han:

- For jeg saá Dem ikke.

- Nej, sagde jeg: jeg var gaaet. Det var min Fejl.

- Og idet jeg pludselig forandrede min Stemme og førte min Haand hen mod hans Haar, sagde jeg:

- Fejlen var min, kære Marcel, det var min Fejl.

- Aa nej, aa nej, det var mig, der ikke havde Kræfter, hviskede han, og han strakte Hovedet tilbage som for at komme tættere til min Haand: De er saa god imod mig.

621

- Jeg saá mit eget Smil i Spejlet, mens jeg blev ved at stryge hans Haar:

- Ja, ja, sagde jeg og blev ved at føre Haanden hen over hans Hoved, mens Crangier havde lukket sine Øjne.

- Deres Haand linder, sagde han: det er, som den bragte Liv.

- Synes De? sagde jeg kærtegnende, med den samme Stemme, og jeg tog ikke mine Øjne fra Spejlet - jeg vilde, jeg maatte se mig selv, vilde se, hvordan jeg saá ud, medens jeg myrdede et Menneske.

- Sig saa Scenen, sagde jeg.

- Crangier aabnede Øjnene:

- Ja, og mens Aarerne overbrede sprang frem i hans skælvende Tindinger, sagde han sin Scene som læste han, under en sidste Villen, Bogstav for Bogstav og Lyd for Lyd frem af en Stentavle - og jeg havde klæbet mine Øjne i hans.

- Godt, godt.

- Nu var der ogsaa Liv i Deres Øjne.

- Var der? Tak.

- Gør Dem saa færdig.
- De gaar da ikke, sagde han, og han vendte sig som i Angst.
- Nej, svarede jeg (og jeg tænkte: Nej, vær Du kun rolig, jeg slipper Dig ikke mer, jeg skal nok blive.)
- Tak ... hvor De er god.
- Han vilde rejse sig og tage et eller andet og kunde ikke, for Fødderne vilde ikke bære ham.
- Jeg har ikke Kræfter, sagde han, greben af en ny Angst.
- Vent, sagde jeg. Og jeg aabnede Døren og raabte paa en Paaklæder.
- Bring mig min Champagne, sagde jeg, og mens vi ventede, holdt jeg Crangiers Haand, der skjalv i min som Kroppen af en skræmt Fugl.
- De skal drikke et Glas, sagde jeg: det vil give Dem Kræfter.

622

- Paaklæderen kom tilbage, og bag Døren, som jeg spærrede ham, sagde han, mens han rakte mig Flasken og Glasset:
- Regissøren spørger, om der kan begyndes.
- Jeg tog Uhret frem, og i en Tone, som gjaldt det kun at udregne Forestillingens Længde, svarede jeg:
- Der kan begyndes om to Minutter.
- Drik saa, sagde jeg og skænkede. Han drak en Smule, mens de elektriske Klokkers Lyd dirrede gennem Huset: Lidt endnu, sagde jeg. Han drak igen og saá paa den gule Vin, mens han sagde og smilede mod Glasset:
- Mo'er har altid sagt, at Vin var Gift, for at holde mig fra at drikke.
- Tak.
- Lidt endnu.
- Det er det maaske ogsaa, svarede jeg og betragtede mig selv i Spejlet.
- Han drak igen.
- Saa, skynd Dem nu.
- Han gjorde sig færdig. Der var bestandig den samme Glans i hans Blik som før - den rette.
- Kom saa, sagde jeg.
- Han stod op, og jeg fulgte. Han gik rank. Han gik ind paa Scenen og prøvede Gelænderet, til hvilket han skulde læne sig.
- Dér staar jeg, sagde jeg og pegede paa min Plads - fem Alen fra, hvor han stod.
- Tak, sagde han,, med et Blik, som vilde han maale de Skridt, der skilte os.
- Saa, Crangier, sagde jeg og førte en sidste Gang Haanden over hans Haar. Han greb den med sin, der var kold som Staal, og med et Smil - aa, et Smil, der var ubestemt som et lille Barns - sagde han:
- Aa, Mester, jeg er til Mode, som jeg skulde dø -
- Men, og han samlede sig igen: nu kan jeg.
- Regissøren kom med Uhret i sin Haand.
- Tæppet kan gaa, sagde jeg.

623

- Crangier havde lænet sig til sit Gelænder og nikket hen imod mig - kort og bestemt... Aa, saadan havde jeg før set et Menneske nikke med sit Hoved, Emile Henry, da han løb frem mod Guillotinen.

- Tæppet var oppe, og i samme Nu, paa Sekundet steg en forvirret Uro op fra Salen - en Rømmen sig, en Halvlatter, der ikke brød løs, en Uro som af krydsende Vejr stod op fra Salen: De havde set Crangier ... og Uroen blev hysset ned.

- Det er dem, der har hørt om den skandinaviske Opfattelse, tænkte jeg.

- Og Crangier gik og han talte og han var ...

- Han var Sangs Søn, Elias.

Manden fra Norden holdt inde, og Sveddraaberne stod over hans Pande som havde det været i dette Nu, han skulde paatvinge et andet og afmægtigt Legeme sin Vilje og sin Sjæl

François Carville havde lænet sit Hoved til Rumænierens Skulder.

Manden fra Norden rettede sit Legeme:

- Det var en Torden, der brød løs, da han gik. Crangier var kommen ud - som en fortunlet og en drukken stod han lænet til Kulissen: Hør, hør, sagde jeg, mens de i Salen blev ved at skringe, og jeg tror ikke, han hørte ...

Og jeg vendte mig og gik. Det var altsaa noget, der var sket og - (Manden fra Norden krængede sin Mund) under hele Resten af Aftenen skænkede jeg ikke Crangier en Tanke. Vilde jeg ikke huske ham eller var han virkelig glemt - som den, der kan gaa? Jeg véd det ikke. Jeg véd kun, at jeg huskede ham slet ikke.

- Før alt var forbi og Scenen allerede var mørk og Rumières ventede nedenfor Trappen - da faldt det mig ind: Aa, Crangier; Du maa dog sige Manden Farvel ...

- Jeg gik hen ad Gangen og bankede paa. Mennesket skulde lige til at gaa. Han havde sin Hat, den elendige Hat, i Haanden: Jeg vilde netop, sagde han, vi 624 vilde netop ... (og jeg saá ikke paa ham, jeg turde ikke se paa ham. Jeg havde ikke tænkt paa ham den sidste Time, ikke fra det Nu, jeg gik fra ham - - og nu, da jeg var kommen ind i dette firkantede Hul af et Rum, turde jeg ikke se paa ham, ikke se ham ind i hans Ansigt).

- Vi vilde just, sagde han, og han pegede: Det er min Mor - gaa op for at takke Dem.

- Og jeg saá hen paa en lille Kone - aa, nej, egentlig ikke lille eller hun var kun blevet lille ... som om hun var sunken i Knæ saá hun ud, med en underlig. Mantille paa, med noget sært Dangel, og med et Par Øjne helt inde under Panden, no'en Øjne, der havde syet for meget eller var blevet altfor tørre ...

- Ja, vi kan ikke takke Dem, sagde hun og tog om min Haand med nogle ru Knogler: jeg kan jo ikke takke ... men han er min eneste. Vi er kun to, og han er saa god ... Og Taarerne faldt fra hendes Kinder ned paa mine Hænder - saa hedt er Blod ikke, som de Taarer var ...

- Jeg véd ikke, hvad jeg svarede. Jeg tænkte kun ét: Her maa Du væk fra - Du maa'ud ... Og jeg saá paa én Gang Crangier - at han stod lænet til Stolen og havde to altfor store røde Pletter paa sine Kinder.

- Men nu er han træt, hørte jeg Moderen sige, og hun tog ned om hans Hoved.

- Ja, svarede jeg: nu skal De hvile, Crangier.

- Farvel, Frue, og jeg lo.

- Farvel, Crangier - -

- Farvel ...

- Hvor har Du været? spurgte Rumières, der var gaaet ud og stod og ventede foran sin Vogn.

- Jeg har sagt Farvel, sagde jeg og steg op i Vognen.

- Kør mig hjem.

- Vi skulde spise bag Operaen.

- Jeg er for træt, svarede jeg.

- Han kørte mig hjem, og jeg sov hele Natten som 625 en Kulsjover. Næste Morgen rejste jeg til St. Germain. Min Læge havde forlangt det. Desuden har jeg altid elsket Terrassen i St. Germain, hvor de grønne Vinstokke hænger over alle Skrænter. Det er, som saá man fra de Terrasser ud over hele det lyse Frankrig.

Jeg var der en Dag, og da jeg den næste Dag hen mod Aften kom hjem fra min Tur, siger Portieren: Der er en Herre inde i Konversationsværelset; han venter paa Dem.

- En Herre - jeg ventede ingen.
- Ja, en Herre fra Paris.
- Jeg gik ind. Det var Direktøren. Han stod og saá ud ad Vinduet.
- Er det Dem? sagde jeg: hvad vil De?
- Har De hørt det? spurgte han.
- Hvilket?
- Crangier er død.
- Jeg bevægede ikke en Mine, da jeg spurgte:
- Ja saa.
- Hvoraf?

(Aa, og jeg var saa rolig, saa overrasket-rolig som den Morder, der ikke vil opdages, er paa Mordstedet, hvor Øvrigheden fører ham hen til Paavisning.)

- Men Direktøren kun gentog og førte Haanden hen over Panden:
- Han er død ...

- Og idet han saá paa mig (og alene ved hans Blik sagde jeg til mig selv: Aha, nu vil Du vælte Ansvaret fra Dig - vælte det over paa mig):

- De siger, det var en Hjernerystelse. Han raabte til det Sidste paa Dem.

Manden fra Norden havde tiet. Ingen af os talte, og kun Raolo røg, betragtede Røgens slyngende Slanger.

- Lad os gaa, sagde saa François Carville.
- Ja, sagde jeg: vi maa gaa. Det er sent.

Vi rejste os og gik ud i Haven. Uvejret var helt draget 626 bort. Fra Blomster og Bure og Træer slog en besynderlig Luft - ram eller bitter - op omkring os.

De store Lysbærere var allerede slukkede. Kun de smaa og gullige Lamper brændte endnu mellem Træerne - som Visdomsfuglenes brystne, endnu i Døden opspilede Øjne.